

gógiai műveit, elveit és módszerét, összefoglaló fejezetében jól kiemelve Felbigernek a népoktatás és tanítóképzés megszervezésével szerzett maradandó érdemeit. A szerző azt tűzte ki maga elé célul, hogy megállapítsa s egybefoglalja mások kutató munkájának eredményét és utánajárjon egy-egy kisebb részletkérdés tisztázásának, s ennek a feladatnak becsülettel meg is felelt.

A harmadik neveléstörténeti tanulmány azt a kérdést vizsgálja, minő helyet foglal el az anyanyelv tanítása Pestalozzi pedagógiájában. Írója igyekszik mélyére hatolni a tárgynak s ebben áll érdeme. Hogy fejtegetése nyomán nem mindenütt árad teljes világosság a tárgyra, érthető abból, hogy Pestalozzi nem olyan elmélkedő, akit könnyű magyarázni; elveinek igazi jelentéséről sok vita folyt. A bevezetés ismerteti Pestalozzi pedagógiájának szellemét és pszichológiai nézeteit, valamint elemi módszerét, azután egy-egy elméleti és gyakorlati részre tagolva boncolja tulajdonképeni tárgyát. Az értekezés különben a forrásszerű feldolgozás tudományos követelményének megfelelően Pestalozzi műveinek a Seyffarth-féle 12 kötetes kiadásban való lelkiismeretes áttanulmányozásán alapul, ez pedig magában véve is olyan munka, amely feltétlenül rászolgál az elismerésre. Stílusán azonban helyenként meg is érzik a német könyvek forgatásának magyartalanságokra csábító hatása («a cél túlmagasan fekküdt» 12. l., «életbe hív» 15. l.) s doktori értekezésben feltűnő, hogy két helyen is értekezletnek mondja az értekezést (18. és 30. l.).

A gyermeknyelvről szóló dolgozat elsősorban nyelvészeti érdekű, mert ilyen szempontból ismerteti röviden a gyermeknyelvnek külföldi és magyar irodalmát, a külföldi bőséges irodalmi termelésből csupán a legnevezetesebb műveket emelve ki, de a magyar gyermeknyelvi irodalom termékeinek felsorolásában teljességre törekedve. A jövő feladatát abban látja, hogy meg legyen írva a gyermeknyelvnek rendszeres nyelvtana. Tárgyának pedagógiai vonatkozásait nem érinti, ennél fogva nem is von le pedagógiai tanulságokat. Ilyen tanulság volna pl. az, mennyiben lehetne az anyanyelv megtanulásának módját az idegen nyelvek tanításában felhasználni (a *méthode maternelle* kérdése), milyen legyen a nyelvtanításban a különböző szófajok aránya, hány új szót lehetne egyszerre megtanultatni stb. Pedagógiai érdekűek volnának továbbá az olyan tanácsok is, aminőket a gyermeknyelvvél tudományosan foglalkozó orvosok (pl. Gutzmann) adnak arra nézve, hogyan ügyeljen a szülő, nevelő, orvos a gyermek nyelvének fejlődésére, hogyan kell kezelni a különféle beszédhibákat. A szóban forgó dolgozat szerzője mindezzel nem foglalkozik, ezt azonban nem lehet hiánynak tekinteni, mert az értekező célja csupán az volt, hogy nyelvészeti tanulmányt írjon.

Nagy József Béla.

Dr. Gulyás József: Tompa és a nevelő oktatás. (A Sárospataki Hírlap füzetei. IV. füzet.) Sárospatak, 1920. Ref. főiskolai könyvnyomda. (8-r., 38 l.)

E szorgalmas munkával készült kis értekezés összegyűjti Tompa Mihály életéből, költészetéből és beszédeiből mindazt, ami bennük a nevelőoktatással vonatkozásba hozható. Tompa maga is segédtanítós-kodott 1838—39-ben Sárbogárdon s 1845-ben a miskolci ref. liceum

tanári állására is pályázott, mint iskolagondnok és lelkész pedig állandóan szíven viselte híveinek lelki épülését. Így beszédeiben gyakran kitér a szülőknek gyermekeik iránt való kötelességére, az iskolák állapotára, a tanítók helyzetére, s ez utóbbiakról nem valami rózsás képet fest. Ezekben a megjegyzésekben, melyek egy-egy általános tanítással beleszővődnek didaxisra hajló költészetébe is, természetesen nincsen semmi a rendszerből vagy különösebb elméleti megfontolásból. Tisztán gyakorlati és jóformán mindenkitől helyeseknek elismert maximák ezek, mint pl.: erős testben ép lélek; a nevelés a szülői házban kezdődik; az otthonnak és iskolának támogatnia kell egymást; az iskola-terem tágas legyen; a tanító nyájasan, jókedvvel tanítson; a verést, amikor szükség van rá, alkalmazni kell. A gyermekeit elvesztett apa szomorú gondoskodása is érzik ezeken az oktatásokon.

Az értekezésnek második, hosszabb fele azt vizsgálja, mi ment át mindebből Tompa költészetébe s tágabb értelemben mennyire használható fel Tompa az iskola nevelő céljaira. A szerző jól körülhatárolja feladatát, s gyakorlati céljául azt tűzi ki, hogy a Tompa költészetében rejlő erkölcsi értékeknek bővebb kiaknázására serkentse nevelőoktatásunkat. Pontos összeállítást közöl arról, hogy iskolai olvasókönyveink és kötelező olvasmányaink mennyi és milyen Tompa-költemény ismeretét követelik meg. Hogy Tompa költeményei Arany és Petőfi versei mellett aránytalanul háttérbe szorulnak, annak egyik oka alkalmasint a kifejezésnek kevésbé folyékony voltában rejlik. Pedig azok a tanítások, amelyeket a didaktikus hajlandóságú Tompa költeményeinek tárgyából levon, önként kínálkoznak — kivált az oktatásnak alsóbb fokán — az erkölcsi nevelés eszközeiül. Tompának eszme- és érzésköre a természet, haza, ember, vallás, család, munka. Ezek meggyökereztetése a nevelőoktatásnak is főtörekvése. Miért nem használjuk fel tehát jobban e cél elérésére Tompa költeményeit?

Kastner Jenő.

Haller János: Nem! (Vezérfonal iskolák részére. I. füzet.) Bpest, 1920.

Kiadja Magyarország Területi Épségének Védelmi Ligája. (8-r., 30 l.)

E kis dolgozatban a szerző (mosoni tanító) megmutatja, hogyan működhetik közre a magyar tanítóság Magyarország területi épségének visszaállításában.

Kiindul abból, hogy hazánk területének megcsonkításába bele nem nyugodhatunk, azért lemondást ne is várjon tőlünk senki. A lemondás a kialudt szívek filozófiája, tehát nem is lehet a mi élet-felfogásunk. Városi népünk ugyan lelkében meg van fertőzve, a falusiak pedig kapzsiak és testvéritlenek, de a jövő nemzedéktől még mindent remélhetünk, ha az irredentizmus gondolatában neveljük.

A szerző felveti azt a kérdést, hogy szükséges-e az irredentizmus szolgálatában tankönyveink megváltoztatása és mi a módja annak, hogy a tanulók lelkébe beleoltsuk Magyarország oszthatatlan egységének tudatát. Előbb általánosságban felolvas mindkét kérdésre s kimondja, hogy egyfelől az iskolának a jövőben is csak a történelmi Magyarországról szabad tanítania, másfelől a hazának minden rögéhez való fanatikus ragaszkodás legyen most tanításunkban a «tanterv és utasítás».